

Päijät-Hämeen perhekeskusmallin muodostaminen. Pilottihankkeiden loppuraportti

Marraskuu 2018

LAPE Päijät-Häme, SOS-Lapsikylä ja pilottialueet

Marita Moisander-Pohjonen ja Elina Stenvall

Sisällys

1. Tausta ja tarve	3
2. Pilottien rajaukset ja kohderyhmä	5
3. Aikataulu, tavoitteet ja osatavoitteet	5
3.1 Aikataulutusta ja tavoitteiden saavuttaminen	5
3.2 Projektikohtaisiin tavoitteisiin yltäminen	6
3.3 Viestinnän ja resurssien merkitys	12
4. Riskien toteutuminen piloteissa	13
5. Yleinen kuvaus ja alueellinen erityisyys Päijät-Hämeen perhekeskuksessa pilottien perusteella	14
4.2 Perhekeskusverkoston muodostaminen ja johtaminen	14
4.3 Perhekeskuksen strategian muodostaminen	16
6. Päijät-Hämeen perhekeskus-malli	17
7. Yhteenveto	18

Liite 1. Pilottialueiden toimeenpanosuunnitelmat

1 Tausta ja tarve

Tämä raportti on luotu kuvaukseksi Päijät-Hämeen perhekeskuspilottien tekemästä työstä ja pilottien jälkeisen levittämisvaiheen pohjaksi. Suunnitellun mukaisesti Päijät-Hämeessä otetaan käyttöön alueellinen perhekeskusmalli, jossa perheiden palvelut kootaan yhdeksi verkostomaiseksi kokonaisuudeksi. Perhekeskus toteutetaan verkostona, jossa eri alojen ammattilaisia kootaan tekemään työtä yhteiselle alueelle ja yhden sateenvarjon alle, vaikka toimintoja voidaan koota myös fyysisesti samaan tilaan. Tällä tavoin taataan perheille helposti löytyvät ja parempaan yhteistyöhön kykenevät palvelut. Perhekeskusten toiminnassa, erityisesti kohtaamispaikkatoiminnassa, on mukana myös kolmannen sektorin ja seurakunnan osaaminen. Perhekeskusverkostoon kuuluu myös kuntien sivistyspuolen osaaminen. Perhekeskuksen johtamisen tueksi on luotu malli, joka koostuu maakunnallisesta lape-yhteistyöryhmästä, perhekeskuksen johtotiimistä sekä seudullisesta perhekeskuskoordinaattorista. Lisäksi esitykseen kuuluu perhekeskusalueiden vastaavien nimeäminen.

Kuva 1. Alueellinen perhekeskusverkosto Päijät-Hämeessä

Kuvassa 1 on kuvattu perhekeskusverkoston alueellinen jakaantuminen. Värikkäät kulmiot kuvaavat perhekeskusalueita, jotka muodostavat yhteisen verkoston kyseisen alueen perheiden palveluiksi. Näille alueille myös hykyn ja erikoissairaanhoidon työntekijät jalkautuvat tarkoituksenmukaisesti. Kuviot piirtävät esiin perhekeskusalueet, joiden lisäksi alueille voi muodostua myös perhekeskusten toimipisteitä sekä kohtaamispaikkoja. Lisäksi yksittäisiin kuntiin jää pääsääntöisesti myös neuvoloiden toimipiste. Neuvoloiden toimipisteet voivat tarvittaessa toimia myös fyysisen perhekeskuksen pohjana tai jalkautuvien palveluiden tukena. Perhekeskusalue muodostuu myös alueille, jotka järjestävät itse perusterveydenhuollon palvelut.

Kuva 2. Kansallinen näkemys perhekeskuksen palveluverkostosta.

Kuvassa 2 on havainnollistettu, miten eri toimijat asettuvat osaksi perhekeskusta. Kuvan on tässä yhteydessä tarkoitus pitää mielessä kaikki ne tahot, elementit ja toimijat, jotka kutsutaan mukaan suunniteltaessa ja luotaessa alueellisia perhekeskuksia.

Laajana taustana perhekeskuspilotoinnissa on, kansallisen ohjauksen mukaisesti, siirtää painopistettä korjaavista palveluista **varhaisentuen palveluihin**. Päijät-Hämeessä paikalliseksi painopisteeksi nimettiin lisäksi neuvolan, lapsiperheiden Arjen Tuen palveluiden sekä varhaiskasvatuksen yhteistyön kehittäminen. Lisäksi kehittämisessä haluttiin heti alkuvaiheessa ottaa mukaan sähköiset, konsultatiiviset sekä jalkautuvat työmuodot ja vahvistaa kolmannen sektorin yhteistyötä ja alueiden kohtaamispaikkatoimintaa.

Pilottihankkeiden avulla selvittiin myös, miten maakunnallisen hyvinvointikuntayhtymän (myöhemmin hyky) tuottamat palvelut voidaan järjestää perhekeskusverkostoon. Pilotoinnin tarkoituksena ei ollut olemassa olevan työn kehittäminen vaan uudenlaisten toimintatapojen- ja mallien luominen. Kehittämisen aikana perhekeskuksen muodoksi vahvistui verkostomainen rakenne, mutta myös tilaratkaisuja saatiin alulle. Toimintamalli otetaan Päijät-Hämeessä käyttöön riippumatta siitä, mitä sote- ja maakuntasuunnitelmille tapahtuu.

Varsinaisen aluekohtaisen pilotoinnin lisäksi huhtikuussa käynnistyi Lahden ammattikorkeakoulun järjestämä koulutuskokonaisuus monitoimijaiseen yhteistyöhön. Koulutus kesti kevään ja syksyn 2018 ja päättyi arviointiin. Koulutuskokonaisuudesta vastasi lehtori Raija Hovi-Pulsa ja siitä on tehty oma kokonaissuunnitelmansa.

Perhekeskusten pilotoinnin ja kehittämistyön tukena ovat toimineet Lape-tiimi ja erityisesti suunnittelija Marita Moisander-Pohjonen sekä valtionavun turvin myös kehittämissuunnittelija Elina Stenvall SOS-lapsikyläsäätiöstä. Pilotoinnin tukena on myös Lastensuojelun keskusliiton koordinoima Perheet keskiöön –hanke, jossa on mukana useita lapsiperhejärjestöjä. Päijät-Hämeessä hankkeen toteutumista edistää järjestöagentti Sanna Peltonen Lahden Ensi- ja turvakoti ry:stä. Lisäksi perhekeskusten johtamista on työstyetty omissa työryhmissään Lastensuojelun keskusliiton Ulla Lindqvistin johdolla ja lape-tiimin tuella.

2 Pilottien rajaukset ja kohderyhmä

Käytännössä pilotointi rajattiin toteutettavaksi kolmessa kunnassa ottaen huomioon maakunnan erilaiset alueet. Pilotoinnissa pidettiin tärkeänä, että mallia kehitetään erilaisissa ympäristöissä, mutta samalla rakennetaan yhteistä maakunnallista perhekeskustoimintamallia.

Mukaan valikoitui Lahden eteläinen-palvelualue ja monitoimitalo Jalo Jalkarannassa, Asikkala ja Hartola. Lahti valikoituu kaupunkiympäristössä toteutettavaksi pilotiksi ja Asikkala keskisuuren kunnan pilotiksi. Hartola edustaa alueen pienempiä ja maakunnan reuna-alueella olevia kuntia.

Pilottivaiheessa kohderyhmänä olivat Monitoimitalo Jalon, Asikkalan ja Hartolan työntekijät, hyvinvointikuntayhtymän työntekijät, seurakunta, järjestöt sekä asiakkaat/asukkaat.

3 Aikataulut, tavoitteet ja osatavoitteet

3.1 Aikataulutus ja tavoitteiden saavuttaminen

Pilotit toteutettiin vuonna 2018. Osaltaan piloteilla vastattiin myös kansalliseen ohjaukseen, jonka mukaisesti vuoden 2018 loppuun mennessä maakunnissa tulee olla valmiina perhekeskusten rakenteet sekä kuvaus siitä, miten perhekeskusta **johdetaan**. Kuvattuna tulee olla myös perhekeskuksen **tehtävät** sekä toimijoiden roolit.

Pilotin aikataulu (suunnitelmat ja käytännön työ) eteni seuraavasti:

- Maaliskuussa -18 pilotoinnin työsuunnitelma esiteltiin hykyn ja kuntien työkokouksissa sekä kunta-Lapessa. Kansallisen ohjeistuksen mukaan työsuunnitelma pidettiin riittävän mukautuvana, jotta kehittämiskaudella tarkentuva kansallinen ohjaus voidaan ottaa huomioon.
- Maaliskuussa -18 pilottialueet nimesivät kehittäjäverkoston, joissa oli edustus neuvolasta, lapsiperhepalveluista, varhaiskasvatuksesta, kunnasta, opiskeluhuollosta, järjestöstä ja seurakunnasta. Verkoston pohjalta on muodostettu ydinryhmä, joka on sopinut kokoontumisista (n. kolmen viikon välein) loppuvuodeksi 2018. Hyvinvointikuntayhtymästä ydinkehittäjäryhmässä on Arjen tuen –palvelut ja neuvolan edustaja.
- Huhtikuussa -18 työsuunnitelma täydennettiin projektisuunnitelmalla, joka mahdollistaa tarkemman kuvauksen pilotoinnista.
- Huhtikuussa -18 alkoi paikallisten kehittäjien työ ja ydintyöryhmästä nimettiin puheenjohtaja/vastuuhenkilö sekä sihteereiksi Marita Moisander-Pohjonen ja Elina Stenvall.
- Kesä-heinäkuussa 2018 projektisuunnitelmaa täydennettiin pilottialueiden omien suunnitelmien tarkennuttua.
- Pilottialueiden työ aikataulutettiin vuoden 2018 loppuun ja se etenee oheisten toimeenpanosuunnitelmien mukaisesti (Liite 1)

Tavoitteena piloteissa oli löytää sellaiset toimintatavat, johtamisen muodot ja monitoimijaisen yhteistyön toimintamallit, jotka palvelevat koko maakuntaa. Jokainen alue on erilainen, joten tavoitteena oli löytää koko maakunnan näkökulmasta jaetut ja yhteiset toimintatavat, johtamisen muodot ja yhteistyön mallit sekä luoda reunaehdot alueellisille eroavaisuuksille. Tämän raportin avulla vastataan tavoitteeseen luoda malli, joka ottaa huomioon sekä yhteisen maakunnallisen

intressin että alueelliset erityisyydet. Tällä raportilla esitellään myös pilottihankkeissa esiin tulleita onnistumisia ja mahdollisuuksia sekä huomioidaan mahdollisia haasteita. Raportin avulla luodaan pohja Päijät-Hämeen perhekeskustoimintamallille.

3.2 Projektikohtaisiin tavoitteisiin yltäminen

Käytännössä pilottialueet mieltivät vastauksia esimerkiksi kysymyksiin riittävätkö nykyiset palveluohjauksen tavat vai tarvitseeko palveluohjauksen toimintaa kehittää ja miten? Miten alueen kohtaamispaikkoja tulisi kehittää ja miten niihin viedään palveluja yhdessä? Millaisia uudenlaisia yhteistyön muotoja perhekeskuksiin voidaan rakentaa? Miten perhekeskusta johdetaan? Lisäksi mietittiin, miten konsultoivat ja sähköiset työmuodot kytketään mukaan perhekeskuksiin.

Alla on listattu, kansallisen ohjeistuksen mukaisesti, kaikille pilottialueille yhteisiä käytännön tavoitteita, joista osa on Päijät-Hämeen pilotissa toteutettu yhdessä Lahden ammattikorkeakoulun kanssa. Ammattikorkeakoulun kanssa yhdessä tehdyssä työssä jokainen pilottialue on työstänyt vastauksia erityisesti kysymykseen toimijoiden roolien kuvauksista. Muihin kysymyksiin piloteissa vastattiin kokeilemalla monenlaista toimintaa, käymällä keskusteluja ja järjestämällä koulutusta.

1. Verkoston vastuuhenkilön nimeäminen ja kokoontumisten aikataulutus

Kaikille pilottialueille nimettiin vastuuhenkilö ja kokoontumiset aikataulutettiin koko vuodeksi 2018. Asikkalassa ja Hartolassa vastuuhenkilö oli kunnan hyvinvointikoordinaattori, Jalkarannan monitoimitalo Jalon koulun rehtori. Kaikki pilottiryhmät kokoontuivat alkuun kaksi kertaa kuussa ja myöhemmässä vaiheessa noin kerran kuussa.

2. Perhekeskuksen toimintaperiaatteet ja tehtävät kansallisen ohjauksen mukaisesti ja oman kunnan toimintaperiaatteet ja tehtävät (yhteiset käytännöt)

Pilottialueiden käytännön kokeilut on rakennettu niin, että ne osaltaan vastaavat kansallisen perhekeskuskehittämisen linjauksiin. Kokeiluissa on pyritty ylittämään sektorirajoja ja luomaan uudenlaista matalan kynnyksen toimintaa.

3. Toimijoiden roolien kuvaaminen perhekeskuksessa: huomioiden järjestöt ja seurakunta

Pilottialueet kuvasivat toimijoiden rooleja varhaiskasvatuksen, koulun, neuvolan, järjestöjen, seurakunnan, kunnan hyvinvointi ja terveys -työn sekä arjen tuen palveluiden näkökulmista. Jokainen toimija sai tuoda esiin, mitä itse voisi tehdä ja mitä olettaa toisten voivan tehdä yhteisen työn parantamiseksi. Kiteyttäen kuvaukset toimijoiden omasta perustuksesta oli selkeä, ja jokainen näki oman roolinsa istuvan myös perhekeskustyyöhön. Toisten suhteen kaivattiin tiedottamista ja yhteisen työn pelisääntöjen sopimista ja selkeyttämistä. Järjestöjen roolia palveluiden ja tuen antajana ei ole vielä tunnistettu riittävästi, mutta seurakunta nähtiin erilaisten perhettä tukevien toimintojen mahdollistajana. Erityistason palveluiden osalta näkemys on, että niiden rooli rakennetaan perhekeskusalueiden varaan. Toisin sanoen jokaisella perhekeskusalueella olisi nimettynä ne erityistason työntekijät, jotka voivat osallistua ammatillisen neuvon kysymisen, konsultoinnin tai palveluohjauksen vaiheessa alueiden työhön.

4. Tiimirakenteen miettiminen (asiakkaiden tarpeet keskiössä)

Piloteissa ei ole mietitty tiimirakennetta, vaan pilotit keskittyivät sisällön kuvaamiseen. Jokainen pilottialue kuitenkin tuotti ymmärrystä monenlaisten tiimien mahdollisuuksista sekä loi näkymän niihin tekijöihin, jotka edesauttavat tiimirakenteen muodostumista. Pilottien kokemusten mukaan tiimien muodostamisessa oleellista on esimiehen tuki,

yhteinen keskustelu ja toisen työhön tutustuminen. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyölle on pitkät perinteet, joten tiimien muodostamiselle näiden ammattilaisten välille löytyy perinteitä. Uusina avauksina kokeiltiin kuraattorin ja perhetyön yhteistä tiimiä, jonka muodostamisessa oleellista olivat yhteiset keskustelut, toisen työhön tutustuminen ja lupa tehdä työtä uudella tavalla.

5. Miten palveluohjaus toteutuu? Palveluiden käyttäjät mukaan kehittämiseen

Palveluohjauksen osalta pilottihankkeissa tunnistettiin kaksi suuntaa. Yhtäältä kyse on kaikkien perheen kanssa toimivien ammattilaisten mahdollisuuksista ja osaamisesta ohjata perheitä oikeiden palveluiden piiriin. Jokainen työntekijä toimisi tällöin ”palveluohjaajana”. Tämän onnistumiseksi on luotava palvelukartta, josta käy ilmi palvelut ja niiden yhteystiedot. Toinen suunta on palveluohjaus omana työtehtävänä. Esimerkiksi neuvolan osalta on toteutumassa yhteinen puhelinnumero, josta on saatavilla myös ohjausta ja neuvontaa. Perhekeskusalueiden osalta palveluohjauksen mallia aletaan suunnitella seuraavassa vaiheessa tarkemmin alueiden ja perheiden tarpeista käsin.

6. Kohtaamispaikkatyön koordinointi

Päijät-Hämeessä työskentelee Lastensuojelun keskusliiton Perheet keskiöön –hankkeen järjestöagentti, jonka tehtävänä on ollut koordinoida järjestöyhteistyötä. Johtamisrakenteen mukaisesti kohtaamispaikkatyön koordinointi olisi luonteva tulevaisuudessa sijoittaa alueellisten perhekeskusvastaavien toimenkuvaan.

7. Jalkautuvien ja konsultoivien palveluiden mukana olo

Jalkautuvat ja konsultoivat palvelut ovat sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen osalta (esim. Arjen tuki) olleet osa pilottialueiden kehittämistyötä. Erityisen tason palveluiden osalta esitetään perhekeskusalueittain nimettäviä työntekijöitä, jotka ovat alueellisten perhekeskustoimijoiden käytettävissä.

Monitoimitalo Jalo (Jalkaranta)

Jalkarannassa pilotointiin erityisesti monialaisen yhteistyön johtamista. Kehittämistä ohjaavia käytännön kysymyksiä olivat: Mihin tarvitaan esimiehen lupa, tukea tai rahaa? Millaisia asioita uudenaikaisessa työssä tulisi huomioida? Mitä uudenlainen johtaminen edellyttää entä mitä haasteita ilmenee? Käytännössä pilotointiin esimerkiksi kuraattorin ja erityisopettajan mahdollisuutta toimia myös varhaiskasvatuksen tukena. Jalkarannassa pohdittiin resurssien jakamista ja käyttötarkoituksen mukaista hyödyntämistä sekä dokumentointia hyödyistä ja haasteista osana työn tuloksellisuuden arviointi ja todentamista. Tehdyn työn kuvaaminen auttaa jälkikäteen arvioimaan työn vaikuttavuutta, joka kannattaa huomioida etenkin tulevaisuudessa. Esimiestyön näkökulmasta Jalkarannan pilotissa kävi ilmi, millainen merkitys on johdon sitoutumiselle työhön. Jos johtotaso näkee ja tunnistaa uudenlaisen yhteisen työn arvon, ovat työntekijät valmiita toteuttamaan työtään monin tavoin esimerkiksi neuvolan terveystarkastukset tai kuraattorin ammattitaidon hyödyntäminen varhaiskasvatuksessa.

Alkuvaiheessa mietittiin myös konsultoinnin ja puheeksiottamisen tapoja ja mahdollisuuksia sekä sähköisten palveluiden (videoiden) mahdollisuuksia välittää tietoa sekä ammattilaisille että kuntalaisille. Videoiden osalta aikataulu osoittautui liian tiukaksi, joten niiden toteuttamisesta luovuttiin. Ajatuksena ne nähtiin kuitenkin yhtenä osana viestintää.

Pilotissa olivat keskeisinä toimijoina koulu, varhaiskasvatus, neuvola, järjestöt ja seurakunta sekä Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän lapsiperheiden Arjen tuen –palvelut, jotka pitävät sisällään lapsiperheiden kotipalvelun ja sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön.

Käytännössä Jalkarannassa pilotoitiin kolmevuotistarkastuksia varhaiskasvatuksessa. Kokeilussa pidettiin erityisen myönteisenä sitä, että loppukeskustelussa ovat samaan aikaan läsnä sekä varhaiskasvatuksen ja neuvolan työntekijä että perhe. Työntekijöiden näkökulmasta tämä auttoi yhteisen ymmärryksen muotoutumisessa sekä taitojen, vahvuuksien ja haasteiden samankaltaisessa tunnistamisessa. Perheille uudenlainen vastaanotto oli vapaaehtoista, mutta osallistuneet perheet kokivat toimintatavan vaivattomana ja pitivät erityisesti siitä, että päiväkotia oli tilana tuttu. Vastaanottoajat olivat aamulla, jolloin ne olivat perheille sopivia ja tämä myös sai kehuja. Haasteena neuvolan terveydenhoitajat näkivät tavaroiden siirtelyn ja siihen kuluvan ajan, myöskään rokotteiden antaminen ei onnistu kylmäsäilytyksen puuttuessa. Myös kirjaaminen koettiin hankalana, sillä terveydenhoitajat eivät tällä hetkellä kykene kirjaamaan etänä. Jatkoa ajatellen tällä on iso merkitys. Jotta jalkautuva työ säästäisi resursseja, tulisi resurssoida myös kannettaviin koneisiin ja niissä oleviin kirjaamisjärjestelmiin, jotta myös kirjaaminen onnistuu jalkautuvassa työssä eikä vie ylimääräistä aikaa.

Johtamisen näkökulmasta tällainen yhteistyö onnistuu ilman suurempia ponnistuksia silloin, kun esimies on hyväksynyt jalkautumisen työmuodoksi. Lisäksi terveydenhoitajien työ on jo lähtökohtaisesti itsenäistä ja jalkautuvaa, joten he ovat tällaiseen työnteon tapaan tottuneet. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalle yhteistyön tekeminen neuvolan terveydenhoitajan kanssa on jo entuudestaan tuttua, nyt se vain toteutetaan hieman eri paikassa ja muodossa. Ammattilaiset kokivat olevansa luontevat yhteistyökumppanit toisilleen.

Kokeilussa oli myös kuraattorityö esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksen tukena. Pilottiajan lyhyden vuoksi tästä ei ole kertynyt käytännön kokemusta, mutta pilottiryhmän kokemuksen mukaan uudenlainen tapa käyttää kuraattorin palveluja syntyy hiljalleen. Sama pätee myös laaja-alaisen erityisopettajan tukeen varhaiskasvatukselle. Työmuotona nämä vastaavat osaltaan perheiden kannatteluun, sillä kuraattorin avulla varhaiskasvatuksen työntekijät pystyvät hakemaan ja saamaan neuvoja ja tukea perheiden pulmiin ja niiden ratkomisen mahdollisuuksiin ennen yhteydenottoa erityispalveluihin tai niihin jonottamisen aikana. Kuraattori saattaisi myös olla avuksi perheiden ohjaamisessa eteenpäin, sillä hänen työkenttäänsä kuuluu luontevammin olla kartalla perheiden palveluista. Kaiken kaikkiaan kannattelussa oleellista on tiedonvaihto ja palveluohjaus. Peruspalveluiden tulee tietää keneen ottaa yhteyttä ja millainen prosessi tämän jälkeen käynnistyy. Erityispalveluiden puolestaan tulee tunnistaa tiedonvaihdon ja viestinnän merkitys kannattelun onnistumiselle ja hyödyntää jo peruspalveluissa syntynyttä tietoa.

Perheiden kannatteluun kokeiltiin myös teemavanhempainiltoja, joissa teemasta alusti ja keskustelutti alan asiantuntija. Tilaisuuksissa on myös järjestetty lastenhoito. Samankaltaisia tilaisuuksia pilotoitiin myös Asikkalassa.

Uutena yhteistyönä Jalkarannassa kokeiltiin myös tyttöjen ryhmää osana Arjen tuen ja koulun yhteistyötä. Teemoiksi valikoitui kouluterveyskyselyn perusteella viisi teemaa, joiden lisäksi kokonaisuuteen kuuluu aloitus- ja lopetustapaaminen. Yksi tapaaminen olisi kerrallaan 1,5 tuntia. Pilottivaiheessa mukaan valikoidaan opettajan tai kuraattorin toimesta tyttöjä, jotka voisivat hyötyä pilotista, mutta jatkossa toiminnan onnistuessa mukaan voisi tulla halutessaan. Ryhmää vetävät joko psykologi ja perheohjaajat yhdessä tai pelkästään perheohjaajat. Uudenlaisen työn käynnistämiseen on tarvittu ennakoitua enemmän aikaa, joten työ käynnistyy keväällä 2019. Kehittämisen tässä vaiheessa on osoittautunut hyväksi, ettei ole vaan keksitty ryhmää, vaan tarve on noussut kouluterveyskyselyistä koululta ja ollaan lähdetty yhdessä koulun ja Arjen tuen kanssa kehittämään eteenpäin. Kokeilussa pilotoidaan sekä tekemistä että mallia ja mietitään, miten prosessi on edennyt, jotta voisi onnistua muuallakin. Molemmilla yhteistyökumppaneilla laajenee näkemys kokonaisuudesta; koululla ajatus perheiden kanssa tehtävästä työstä ja perheohjaajilla kouluilla tehtävästä työstä. Yhteistyö on alkanut nollasta, sillä perheohjaajat eivät perinteisesti ole käyneet kouluilla eivätkä kuraattorit perhepalveluissa.

Ajattelumalli on se, että on yhteinen vastuu ja yhteinen työ lasten parhaaksi, yhdessä tehdään ja toteutetaan myönteisesti ja ennakoivasti. Taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että tällaisella työllä voitaisiin auttaa lapsia ja perheitä jo ennen kuin heille syntyy tarvetta kuraattorin tai perhepaleluiden asiakkuudelle. Teemat ovat sellaisia, jotka usein vaikuttavat avun hakemisen taustalla, mutta samalla niin yleismaailmallisia, että niiden käsittelemisestä hyötyvät kaikki, jolloin virhevalintojen tekeminen ryhmään osallistumiselle on pieni. Teemoja ovat itsetunto ja minäkuva, kaverit ja vuorovaikutus, perhesuhteet, voimavarat (olen hyvä sellaisena kuin olen). Käytännössä suunnittelutapaamiset ovat olleet tärkeitä ja niitä tulee olla riittävästi. Kaikkien osapuolten tulee saada käsitys toistensa toiminnasta. Kun saadaan käsitys toisten työstä, tulee mahdolliseksi osaamisen jakaminen. Lisäksi mukaan tarvitaan myös opettajat. Heidän kanssaan tulee yhdessä sopia mukaan lähtevät tytöt. Ryhmän kasaaminen ylipäänsä on osoittautunut haastavaksi. Mukaan on arvioitu voitavan ottaa 6 tyttöä (5.-6.-luokkalaisia), mutta tyttöjen valitseminen ei ole yksinkertainen prosessi. Mukaan tulisi lähteä omasta halusta, mutta samalla tulisi saada mukaan niitä, jotka tällaisesta eniten hyötyisivät. Mukaan lähtemiseen vaikuttavat myös kaverisuhteet, valikoitumisen tavat ja ryhmän kokonaisuus; miten hoituisi parhaiten, vähiten lasta leimaten ja yhteistyössä. Lisäksi myös koteihin tulee olla yhteydessä, mutta tämän on tapahduttava opettajan välityksellä.

Johtamisen näkökulmasta toiminnan käyntiin saattaminen on tarkoittanut keskustelua tavoitteista, lähtökohdista ja muodoista. Yhteisten keskustelujen jälkeen yhteisen työn käynnistäminen on ollut vaivatonta. Perhekeskuskokeilu on paljastanut myös eroja eri toimijoiden näkemyksissä esimerkiksi siitä, ketkä ovat oleellisia tahoja osallistumaan kehittämiseen. Tämän huomioiminen on oleellista myös laajemmin kehitettäessä uudenlaisia yhteisen työn teon tapoja. Keskusteluja joudutaan käymään siitä, mitä eri ammattiryhmät tekevät, miten voidaan tutustua toisen työhön ja miten yhteiseen työhön voidaan liittyä.

Asikkala

Asikkalan pilottihankkeen kärkenä toimi asiakaskokemusten kerääminen, kouluttaminen sekä käytännön yhteistyökokeilujen kuvaaminen. Yksi osa kokeilua oli palvelukartan luominen, jossa kuvattaisiin, millaisia palveluja lapsiperheille on olemassa. Pilotin puitteissa järjestettiin ammattilaisille kulutusta Nimetty-työntekijä mallista, jonka avulla pohdittiin toimintamallin toteutumisen esteitä ja mahdollisuuksia. Lisäksi erilaisilla kokeiluilla luotiin käytännön sovellutuksia yhteisen työn rakenteista ja toimintatavoista neuvoloiden, koulun, varhaiskasvatuksen ja hykyn toimijoiden kesken. Kuntalaisille järjestettiin myös teemailtoja. Lisäksi pyrittiin dokumentoimaan myös olemassa olevien ja pitkään toimineiden kokeilujen edellytyksiä esimerkiksi perheen tupa ja yhteisökahvila.

Pilotissa olivat keskeisinä toimijoina koulu, varhaiskasvatus, neuvola, järjestöt ja seurakunta sekä Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän lapsiperheiden Arjen tuen –palvelut, jotka pitävät sisällään lapsiperheiden kotipalvelun ja sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön.

Kuntalaisia kuultiin ja heidän näkemyksiään selvitettiin kevään ja syksyn 2018 aikana. Syksyllä 2018 koulun aloittavien sekä seurakunnan ja Pelastakaa lasten kevätretkelle osallistuneiden huoltajien näkemyksiä selvitettiin keväällä 2018. Lisäksi haastateltiin kevätretkelle osallistuneita lapsia sekä viidesluokkalaisia ja viisivuotiaita kuntalaisia. Pilotissa selvitettiin myös Asikkalan kunnan ja hyvinvointikuntayhtymän työntekijöiden näkemyksiä perhekeskuksesta.

Kuulemisista on olemassa erillinen raportti, mutta tiivistäen kuvattuna, huoltajien ja vanhempien yhteinen näkemys on, että neuvolapalvelut ovat toimivat, vaikka työntekijöiden vaihtuvuus on aiheuttanut myös tyytymättömyyttä. Kaikki vastaajat, vanhemmat, työntekijät ja lapset, ovat Asikkalassa tyytyväisiä varhaiskasvatuksen palveluihin, vaikka vanhemmat nostivat

esiin myös joitakin puutteita. Vanhemmat ja hykyn työntekijät jakavat myös ymmärryksen lapsiperheiden kotipalvelun hyvästä saatavuudesta, vaikka kunnan työntekijöiden näkemyksen mukaan tässä on puutteita. Vanhemmat ja kaikki työntekijät jakavat myös näkemyksen erityispalveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden haasteista. Kuulemiset olivat myös osa perhekeskuskehittämisestä tehtyä lapsivaikutusten arviointia perhekeskuksen tila-asiassa. Asikkalan hyvinvointilautakunta puolsi tehtyä esitystä erillisen tilan saneeraamisesta perhekeskuksen tilaksi ja asia siirtyi kunnalliseen päätöksentekoon.

Palvelukuvauksiin liittyen Asikkalassa on tehty pohjatyötä. Palvelukuvaukset ovat oleellinen osa perhekeskustyötä, sillä niiden varassa toimijoiden on mahdollista tietää keiden kanssa yhteistä työtä tulisi tehdä. Palvelukuvauksen tekeminen vaatii aikaa ja paneutumista, jonkun tahon tulee koordinoita työtä, jotta eri puolilta tulevat kuvaukset saadaan koottua yhdeksi. Lisäksi tulee miettiä, millaiseen muotoon ja millä tarkkuudella kuvaukset tehdään. Tulevatko osaksi nettisivuja vai erillisinä, kuka päivittää ja miten muutokset huomioidaan? Riittääkö tarkkuus, jossa ei ole työntekijöitä niminä vai onko nimet oleellisia toimijoiden tuttuuden luomiseksi? Nämä kysymykset jäävät pohdittavaksi, kun palvelukarttatyötä perhekeskusalueilla käynnistetään.

Uusien toimintamallien kokeiluissa järjestettiin koulutusaamupäivä Nimetty työntekijä – mallista. Paikalla oli Asikkalan neuvolan terveydenhoitaja, 4H-järjestön edustaja, varhaiskasvatuksen esimies, varhaiskasvatuksen henkilöstöä sekä hyvinvointikuntayhtymästä terveydenhoitajien esimies ja opiskeluterveydenhuollon lääkäri. Tilaisuuden avasi SOS-Lapsikylän kehittämiskoordinaattori Miia Lahtela. Hänen esityksensä jälkeen käytiin keskustelua mallista ja mietittiin sen soveltuvuutta Päijät-Hämeeseen. Nimetty työntekijä –mallissa kyse on perheille nimettävästä työntekijästä, jonka puoleen perhe voi kääntyä kaikissa mieltä painavissa asioissa. Päijät-Hämeen neuvola on menossa keskitettyyn ajanvaraukseen, jonka myötä Nimetty työntekijä –malli rakentuisi osaksi tätä kokonaisuutta. Mallin etuna olisi sekä perheen että muiden työntekijöiden ohjautuminen oikeaan paikkaan entistä paremmin. Keskitetyssä ajanvarauksessa olisi mahdollista ohjata perhe omalle Nimetylle työntekijälleen, joka voisi ottaa perheeseen yhteyttä. Uudenlaisen työn onnistuminen vaatii selkeitä ohjeita ja toimintamalleja sekä palvelukarttaa. Varkauden kokemusten perusteella mallin onnistuminen vaatii myös aikaa ja markkinointia. Vaikka työntekijöille malli olisi luonteva, vaatii perheiden tietoisuuden lisääminen markkinointia. Mallista on Varkauden kokemusten perusteella saatavissa lisätietoja. Neuvola ja varhaiskasvatus ovat aloittaneet keskustelut myös muunlaisen yhteistyön lisäämisestä ja yhteisten tarkastusten tekemisen mahdollisuuksista.

Asikkalassa kokeiltiin myös perhetyötä varhaiskasvatuksessa, jossa Arjen tuen perhetyöntekijä oli mukana varhaiskasvatuksen kahdessa vanhempainiltapäivässä. Arjen tuen perheohjaaja tarjoaa varhaiskasvatuksessa myös kynnyksetöntä perheohjausta vanhemmille, jotka kokevat tarvitsevansa tukea vanhemmuuteen tai neuvoja kasvatuspulmiin. Perhe voi tulla omasta aloitteestaan perheohjaajan juttusille tai varhaiskasvatuksen työntekijä voi ohjata perhettä palveluun. Perheohjaaja on tavattavissa päiväkodilla kerran viikossa. Palvelu on perheille täysin vapaaehtoista, ajanvarausta ei tarvita mutta halutessaan perhe voi myös varata ajan. Palvelu on sosiaalihuoltolain tarkoittamaa ohjausta ja neuvontaa, näin ollen perhe ei tule sosiaalihuollon asiakkaaksi. Palvelua käyttävistä ei kerätä tietoja eikä tapaamisia dokumentoida, myös nimetön asiointi on mahdollista.

Käytännössä kokeilu toteutettiin nopeasti. Ensimmäinen oli suunnittelupalaveri, jonka jälkeen informointiin henkilökuntaa ja sen jälkeen ryhdyttiin toteuttamaan kokeilua. Palvelun käynnistämisessä on huomioitava, että varhaiskasvatuksen tulee järjestää rauhallinen tila, jossa perheohjaaja voi tavata perheitä. Palvelusta on hyvä olla olemassa esite, jota voi antaa perheille. Tiedonkulusta varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja perheohjaajien välillä hyvä sopia. Lisäksi tulee sopia, miten kokeilua seurataan ja palvelun alettua mahdollisesti esille nousevia

kysymyksiä ratkotaan, entä miten ohjaus mahdolliseen palvelutarpeen arvioon toteutetaan. On syytä myös miettiä, osallistuuko perheohjaaja varhaiskasvatuksen henkilökunnan tiimeihin tms. Perheohjaajan käyntejä kokeillaan myös seurakunnan kerhossa ja kohtaamispaikoissa. Perheohjaajien kokemusten perusteella toimintavan vahvuus on sen helppous, palveluun on helppo tulla ja vanhempien on helpompi puhua ulkopuoliselle perheohjaajalle kuin tutulle hoitajalle. Perheohjaajilla on myös paremmin tietoa siitä, mihin perheitä voi ohjata eteenpäin. Työmalli vähentää myös varhaiskasvatuksen henkilöstön työtaakkaa. Mahdollisuuksina nähtiin yhteisen työn tiivistyminen ja mahdollisuus monenlaiselle yhteiselle työlle. Perheille madaltuu kynnys tuen hakemiseen, kun palvelu on jo tuttua. Haasteina he näkivät ajan, sekä käynnistyminen että tutustuminen vaativat aikaa. Perheohjaajan on hyvä olla näkyvillä eteisessä ja varhaiskasvatuksen henkilöstön tulisi muistaa mainita perheohjaajan käynneistä. Muutenkin markkinointiin tulee panostaa. Päiväkodin ilmoitustaululla on hyvä olla mainos ja perheohjaaja voi käydä esittäytymässä vanhempainiltapäivissä/illoissa.

Lisäksi Asikkalassa on otettu käyttöön vanhempainiltapäivät, jossa varhaiskasvatuksessa pidetään vanhempainiltojen sijasta vanhempainiltpäiviä, joissa on mukana perheiden lisäksi eri tahoja, kuten neuvola, perhetyö, psykologi, varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai palvelusihteri. Vanhempainiltpäivät ovat kello 15-17, jolloin paikalle on tarpeen mukaan kutsuttu joku erityistyöntekijä.

Yhtenä tavoitteena Asikkalan pilotissa oli kuvata pitkään jatkuneen yhteisen työn onnistumista. Asikkalassa seurakunta ja Pelastakaa Lapset ry. ovat järjestäneet yhteisiä kevätretkiä ja jo vuosia. Alussa seurakunta ja järjestö halusivat tarjota perheille ilmaisia retkiä, jotka osoittautuivat suosituiksi. Pian selvisi, ettei tarve ole retki sinällään vaan yhteinen kokoontuminen. Perheiltä saatu palaute on hyvää ja he näkevät kaikille avoimen ja ilmaisen toiminnan arvokkaana. Perheille ilmaiseen tekemiseen on päästy yhdistämällä budjetit. Tavoitteena on koko ajan ollut tarjota kaikille perheille mahdollisuus osallistua. Toiminnan onnistuminen vaatii yhteistä tahtotilaa ja yhteistyötahon löytämistä. Sinällään yksinkertaiselta kuulostava toiminta on myös osoitus toimivan yhteistyön rakenteista, joissa keskustelemalla, perheitä kuuntelemalla, yhdessä sopimalla ja yhteisellä taloudella on voitu järjestää perheille merkityksellistä toimintaa, jota odotetaan, ja johon osallistumiseksi ollaan valmiita vaikka muokkaamaan omia työaikoja.

Asikkalan pilotissa kirjattiin ylös kuvaus myös toisesta jo pidempään toiminnassa olleesta mallista yläkoululaisten ryhmäyttäminen. Tähän osallistuvat seurakunta, nuorisotoimi, koulu, opiskeluhoito ja 4H. Koulun ulkopuoliset tahot kokivat hyödylliseksi, että he tulivat tutuiksi nuorten kanssa heti kouluvuoden alussa. Tämän toivottiin madaltavan kynnystä yhteydenottoihin ja avun hakemiseen tai harrastus- ja vapaa-ajan toimintaan osallistumiseen. Ongelmallista ryhmäytyksissä oli yhteisen aikataulun löytäminen useiden toimijoiden kesken. Lisäksi kaikki opettajat eivät sitoutuneet olemaan mukana ryhmäytyksissä. Koulun ja nuorten itsensä osalta toiminnan arviointi on vielä kesken.

Kuten Jalkarannassa myös Asikkalassa toteutettiin asiantuntija-iltoja. Syksyn aikana toteutettiin kolme avointa luento / keskustelutilaisuutta vanhemmille ja muille asiasta kiinnostuneille. Tilaisuuksissa oli järjestetty lastenhoito sekä kahvit. Tilaisuudet oli mahdollista järjestää usean tahon yhteistyöllä, jolloin työpanos ei muodostunut kenellekään liian suureksi. Jonkun on kuitenkin otettava vastuu kokonaisuuden koordinoinnista. Lisäksi on huomioitava, että paikalle tulevien vanhempien tai muiden kiinnostuneiden määrää on vaikea arvioida, joten ilmoittautumisia on syytä harkita. Myös tilaisuuksien mainostamiseen ja tiedotukseen tulee kiinnittää huomiota, että tieto tavoittaa mahdollisimman suuren kohderyhmän.

Syksyllä 2018 Asikkalassa alkoi myös lasten eroryhmä, joka toteutetaan opiskeluhuollon kuraattorien sekä Lahden ensi- ja turvakodin yhteistyönä. Eroryhmään kuuluu myös vanhempien tapaamisia. Ryhmä kokoontuu koululla ja lapset voivat osallistua ryhmään kouluaikana. Ryhmästä ei vielä ole tarkempia kuvauksia.

Hartola

Hartolan kärjeksi valikoitui palveluiden jalkauttaminen, jossa mukana oli sekä palveluiden jalkauttaminen alueella että sähköisten palveluiden mahdollisuudet. Pilotissa pohdittiin, mitä tarpeita sähköisille palveluille olisi sekä millaisia tietoturvallisia kanavia on jo jossain muualla käytössä. Lisäksi pilotissa kuvattiin ne tahot, joille perustason työntekijöillä olisi usein konsultaatiotarvetta. Hartolassa kuvattiin myös henkilöstön puheeksi ottamisen parantamiseen tähtäävän koulutuksen tarpeet sekä kokeiluja lastenhoidon järjestämiseksi. Yhtenä kokeiluna valmisteltiin kirje kuntaan muuttaville perheille. Alueen tarpeista oli tavoitteena luoda prosessikuvaus, jossa olisi kuvattuna, miten toimitaan, kun huoli herää eri kasvuympäristöissä. Kuvauksia oli tarkoitus luoda sekä työntekijän että asiakkaan näkökulmasta. Ajan lyhyiden vuoksi tämä ei kuitenkaan toteutunut.

Hartolan pilotin yhtenä kärgenä selvitettiin sähköisten palvelujen tarvetta ja mahdollisuuksia. Sähköisten palvelujen onnistumisessa keskeistä on, että tekniset edellytykset ovat kohdillaan kaikilla toimijoilla. Näitä ovat esimerkiksi mahdollisuus videopuheluihin tai äänentoiston toimivuus. Lähteäkseen käyntiin sähköiset palvelut vaativat onnistuakseen myös työntekijöitä, jotka innostuvat näitä kokeilemaan. Hartolan pilotin perusteella tulee muodostaa selkeä kuvaus siitä, ketkä sähköisiä palveluita voisivat hyödyntää, missä ja kuinka paljon tällaiselle tekemiselle on tarvetta. Mahdollisia käyttökohteita ovat esimerkiksi verkostotyö ja konsultointi. Erityispalveluiden mielestä etu on, että säästetään aikaa ja voidaan vastata yhä useampaan tarpeeseen, jos on sähköiset menetelmät käytössä. Mahdollisuus kokeilla myös perheohjaajan konsultointimahdollisuutta sähköisesti. Hartolassa on, myös osana sähköisiä työmenetelmien laajentamista, tavattu Kelan edustajia, jotka voivat jatkossa jalkautua erilaisiin pop-up-tyyliisiin tapahtumiin, edistävät etäpisteen käyttöä sekä mahdollisuutta hoitaa asioita puhelimesta ajanvarauksella.

Yksi jalkauttamisen muoto on hydyn perhekahvila Hartolassa, johon jalkautuu perheohjaajan työtä kerran kuussa. Samalla, kun kahvila on auki, myös perheohjaaja on paikalla. Perheohjaajat voivat tulla myös esittelemään jotain teemaa. Hartolassa myös Linkun mukana on joka kerta perheohjaaja. Koska linkku-toiminta ei ole tavoittanut perheitä toivotulla tavalla pohditaan Hartolassa nyt, olisiko järkevää keskittää jalkautuva toiminta perhekahvilaan. Asiasta tehdään päätös loppuvuoden 2018 aikana.

Näiden lisäksi perheneuvola, Sihti ja Hartola aloittavat ensimmäisen käytännön pilotin, josta vähintään suunnitelma on valmiina vuoden 2018 loppuun mennessä. Pilotissa tarjotaan konsultaatiota niihin asiakastapauksiin, joilla ei ole asiakas- tai hoitosuhdetta. Konsultaatiomahdollisuus olisi kaksi kertaa kuukaudessa erillisellä ajanvarauksella. Koska Hartola on pieni kunta, työryhmä päätti tarjota konsultaation mahdollisuutta myös toiselle alueelle, jotta saadaan tarpeeksi kokemuksia toimintatavasta.

Onnistuakseen etenkin jalkautuvat palvelut tarvitsevat tuekseen markkinointia ja viestintää. Toteutuksen osana pitää sopia viestintäsuunnitelma ja tavat markkinoida. Tulee muodostaa yhteinen suunnitelma paikallisesta markkinoinnista, jotta jalkautuvat palvelut tulisivat paikkakuntalaisten tietoon.

Yhteistyörakenteiden kokeilussa tuli selväksi, että onnistuakseen kolmannen sektorin toimijoita on saatava mukaan laajasti, muuten tekeminen kasaantuu liikaa yksittäisten toimijoiden

vastuulle. Seurakunnan mukanaolo on yhtä tärkeää, sillä monen tekemisen onnistuminen on etenkin pienellä paikkakunnalla usein kiinni seurakunnan mukanaolosta ja sitoutumisesta.

Hartolan varhaiskasvatuksessa kokeiltiin syksyllä 2018 toiminnallista vanhempainiltaa, jossa oli paljon osallistujia ja myös lapset saivat olla mukana. Tapahtumassa oli erilaisia pisteitä ja vanhemmat kiertelivät niissä lasten kanssa. Mukana oli myös koulukuraattori esikoululaisten asioissa sekä päihdetyöntekijä. Tapahtumalla kerättiin tietoa myös Mun päiväkotihankkeeseen liittyviin hankintoihin ja tiedotettiin vanhemmille varhaiskasvatuksen tekemisestä. Lapset ja vanhemmat saivat myös toivoa erilaisia asioita, jotka tullaan toteuttamaan. Tapahtuma sai paljon positiivista palautetta. Kokeilun perusteella perheet lähtevät liikkeelle, kun ei tarvitse murehtia lastenhoidosta. Ilta alkoi klo 17.00 ja tarjolla oli pientä tarjoilua. Suunnitelmissa on myös toteuttaa kuraattoriyötä varhaiskasvatuksessa vuonna 2019.

Kuntaan muuttavien perheiden kohtaamiseksi laadittiin tervetulokirje lähetettäväksi kaikille kuntaan muuttaville perheille. Kirjeen jatkokehittäminen ja kokeileminen jää kunnan päätettäväksi. Perheiden kohtaamiseksi varhaiskasvatuksen ja koulun työntekijät osallistuivat myös Lapset puheeksi –koulutukseen. Koulutuksen nähtiin hyödyttävän perheen kanssa yhteisen näkökulman muodostamisessa ja perheeseen tutustumisessa. Samaan aikaan se koettiin työläänä mallina, jos menetelmällä kerättyä tietoa ei voi hyödyntää oman toimialan erityisten menetelmien korvaajana.

3.3 Viestinnän ja resurssien merkitys

Viestinnän osalta jalkauttamisessa on oleellista miettiä viestintää sekä viestintä perhekeskustoimijoille että perheille. Perheille viestimisessä tulee kiinnittää huomiota myös markkinointiin, jotta uudenlainen tapa toimia ja järjestää palveluja tulee tutuksi kaikille perheille.

Viestinnän ja tiedonvälityksen merkitys nousee esiin myös toimijoiden näkökulmia selvittäneen raportin pohjalta. Työntekijöiden näkökulmien tarkastelu paljasti, miten eri tavoin kunnan, hykin ja kolmannen sektorin toimijat mieltävät esimerkiksi perhekeskuksen toimijat tai tehtävät. Vaikka paljon yhteisymmärrystä on jo olemassa, on edelleen tehtävä tekoja jaetun näkökulman vahvistamiseksi. Tarkennusta vaatii edelleen perhekeskuksen verkostomaisuus, perhekeskuksessa toimivat palvelut ja sinne jalkautuvat palvelut. Näiden erottaminen ei ollut kyselyssä onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla, mutta nähtävillä on myös näkökulmaero. Edelleen epäselvyyttä aiheuttaa myös perhekeskuksen kohtaamispaikkatoiminta. Sitä pidettiin periaatteessa tärkeänä, mutta ei oikein kenellekään kuuluvana.

Perheiden vastausten perusteella perhekeskuksesta viestiminen on oleellista myös yleisellä tasolla. Perheiden vastauksissa korostuivat toimintaperiaatteet ja mahdollisuudet erilaisille kohtaamisille, mutta perhekeskusta ei vielä mielletty palveluiden saavutettavuuden näkökulmasta keskeisenä paikkana tai väylänä. Myös työntekijöiden avovastauksissa mahdollisuudet kohtaamiselle eri-ikäisten ihmisten kesken ja monenlaisen toiminnan järjestäminen sai tukea. Lasten vastauksia tarkastelemalla näyttää siltä, että heidän näkökulmastaan merkityksellistä on kohtaamisen ja työntekeksen tapa, ei rakenteet tai organisaatiot. Perhekeskusvision kirkastuessa tulee miettiä viestinnän ja markkinoinnin tavat sekä eri-ikäisille kuntalaisille että eri paikoissa työskenteleville ammattilaisille. Työntekijät myös korostivat sanallisesti viestinnän merkitystä.

Resurssien näkökulmasta perhekeskustoimintamallin tarkoituksena on muuttaa toimintaa resursseja paremmin hyödyntäväksi. Resurssien järkevä käyttö mahdollistuu, jos perhekeskusalueilla tehtävä työ aletaan mieltää yhteisenä työnä. Alueellinen verkostomainen

toimintamalli mahdollistaa myös työn tekemisen tavan, jossa voidaan hyödyntää toisten tekemää työtä ja liittyä siihen.

Resurssien näkökulmasta on keskeistä huomioida asiakkaiden tarpeet ja kehittää toimintoja nämä huomioiden. Monesti perheiden kannalta parhaat ratkaisut säästävät myös resursseja, sillä ne vastaavat siihen tuentarpeeseen, jonka perhe kokee oleellisena ja oikeana. Resurssien näkökulmasta on oleellista huomioida myös kolmannen sektorin ja perheiden omat läheisverkostot ja tukea siellä tehtävää työtä ja arkista elämää myös osana perheiden tuen tarvetta.

Pilottialueiden kokemusten mukaan uusia kokeiluja aloitettaessa on otettava huomioon myös resurssit. Joku uudenlainen toiminta saattaa vaatia, vaikka vain väliaikaisesti, resurssien kohdentamista tiettyyn tekemiseen. Resursseja tulee alkaa myös tarkastella perhekeskusalueittain, sillä alueellinen perhekeskusverkosto vaatii uudenlaista resurssien hahmottamista ja johtamista.

4 Riskien toteutuminen piloteissa

Pilottien suhteen tärkeimmäksi riskiksi nimettiin ajan rajallisuus. Toisin sanoen maakunnallisen toimintamallin muodostumisen uhkana nähtiin se, että piloteille on aikaa liian vähän ja työ jää tämän vuoksi kesken.

Ensimmäiseksi riskiksi nimettiin pilottialueiden työn jääminen kesken, jossa alueet eivät saisi luotua kuvausta rakenteista, toimintamalleista tai toimijoiden rooleista. Tehtävämäärittely olisi jäänyt tekemättä eikä olisi syntynyt yhteistä näkymää perhekeskuksen tehtäväkentästä. Pilotoitavat asiat olisivat jääneet kuvaamatta ja dokumentoimatta eikä niistä olisi syntynyt tietoa toiminnan laajentamisen tueksi. Tämä riski kuitenkin tunnistettiin, ja pystyttiin toimimaan niin, ettei riski toteutunut. Pilottialueiden työ jäi joiltakin osin kesken eikä kaikkea suunniteltua saatu ajanpuutteen vuoksi tehtyä. Pilottialueet ovat kuitenkin jatkamassa työtään myös vuonna 2019, joten osa kesken jääneistä kokeiluista saadaan tehtyä alkuvuoden 2019 aikana.

Toisena riskinä tunnistettiin, että maakunnallinen malli jää muodostamatta, jos pilottialueiden tekemän työn jatkotyöstämiseen ei osoiteta tarpeeksi resursseja. Resursseja kuitenkin löytyi ja suurin osa maakunnallisen toimintamallin muodostamisen kannalta oleellisesta tiedosta saatiin kerättyä.

Kolmanneksi riskiksi määriteltiin perhekeskusten johtamismallin jääminen epäselväksi, jos perhekeskuspiloteista ei synny yhteisesti sovittua johtamismallia, vaan kokeilut eivät joko onnistu tai luovat vaillinaisia malleja. Pilottien käynnistyttyä johtamismallin rakentaminen eriytettiin rakennettavaksi johtamisentyöpajoissa, joiden työtä pilottialueet täsmensivät ja kommentoivat. Johtamisen työpajoissa oli mukana esimies- ja johtotasoa kunnista, hykystä, järjestöistä ja seurakunnasta. Johtamismallin osalta riski ei toteutunut, vaan johtamisrakenne saatiin sovittua.

5 Yleinen kuvaus ja alueellinen erityisyys Päijät-Hämeen perhekeskuksessa pilottien kokemusten perusteella

5.1 Perhekeskusverkoston muodostaminen ja johtaminen

Pilottien näkökulmasta alueellisen perhekeskusverkoston muodostamisessa tulee edetä rauhassa, sillä uudenlaisen verkoston muodostaminen vie aikaa ja vaatii sitoutumista. Toiminnan käynnistämisen helpottamiseksi voi valita kärkiteeman tai teemat, joita kohden kullakin alueella lähdetään työskentelemään. Tehdyt suunnitelmat voi viedä konkretiaan esimerkiksi luomalla yksityiskohtaiset toimeenpanosuunnitelmat, joissa jokaiselle kärjelle on nimetty myös vastuhenkilö. Toimeenpanosuunnitelmille on syytä asettaa myös aikajänne, jonka puitteissa tarkastellaan asian etenemistä ja saadaan myös nopeasti kiinni mahdollisista haasteista asioiden eteenpäin viemisessä. Tärkeää onnistumiselle on tietää toisten tekemästä työstä, sen lähtökohdista, tavoitteista ja logiikasta. Toimijat tulisi ottaa kehittämiseen mukaan alhaalta ylös ottaen mukaan myös asiakkaat. Lisäksi lasten näkökulmien huomioiminen on osa perhekeskusverkoston muodostamista. Perhekeskusverkoston muodostamisessa huomioidaan paikkakuntien erilaiset tarpeet ja pidetään ratkaisut ja toimintatavat mukautuvina, sillä toiminta muotoutuu ajassa eikä vielä ole tiedossa kokonaisuutta vaan kehittämistä tehdään osissa. Kiteytettynä tärkeitä tekijöitä perhekeskusverkoston muodostamisessa on *tieto muiden tekemisestä, toimijoiden välisen yhteistyön muodostaminen* (monitoimijaisesti), *yhteinen ymmärrys asiakkaan tarpeista sekä ratkaisut tilojen hyödyntämisestä* sekä samaan etä eri aikaan.

Perhekeskusten johtaminen on mietitty kaksipuolaisena mallina, jossa ylin toimija on maakunnallinen yhteistyöryhmä, joka perustuu kuntien sivistystoimenjohtoryhmään ja jota täydennetään hydyn perhe-sosiaalitoimialan edustajilla sekä järjestöjen ja seurakunnan edustajilla. Mukana ovat myös Heinolan ja Sysmän edustus sekä perhekeskuskoordinaattori. Maakunnallisen yhteistyöryhmän alla kokoontuu maakunnallinen perhekeskuksen johtotiimi, jonka pohjana on lapsiperhepalveluiden nykyinen johtoryhmä täydennettynä perhekeskuskoordinaattorilla ja maakunnallisen yhteistyöryhmän valitsemalla edustajalla, kuntoutuspalveluiden edustajalla sekä asiakasedustuksella (kuva 3).

Kuva 3. Päijät-Hämeen perhekeskusmallin johtamisrakenne

Poliittisten päättäjien, erikoissairaanhoidon sekä maakuntavalmistelun mukanaolo perhekeskuksen muodostamisessa ja johtamisrakenteen luomisessa on oleellista. Perhekeskusaluetta on pystyttävä johtamaan omana kokonaisuutena linjaorganisaation lisäksi. Esimerkiksi perhekeskusalueella kunnan varhaiskasvatus, kolmannen sektorin vanhemmuuden tuki sekä hykyn arjen tuki voivat muodostaa tiimin, joka työskentelee perheen tukena linjaorganisaation osana tai vierellä.

Toiminnan onnistumiseksi työntekijöitä täytyy motivoida uudenaikaiseen työhön, jossa perheet eivät ole kenenkään työntekijän omia vaan kunnan ja maakunnan asukkaita, joille on oleellista saada tukea ja apua, ei se kuka tuen tai palvelun tuottaa. Kyse on asennemuutoksesta, johon voidaan vaikuttaa perehdytyksellä ja johtamisella. Toiminnan vakiinnuttamiseksi on järjestettävä koulutusta sekä perhekeskustoimintamallista yleisesti että Päijät-Hämeen maakunnallisesta mallista. Työntekijöillä tulee myös olla tieto siitä, mihin perhe tulee ohjata ja mistä tukea ja apua on saatavilla. Tämän onnistumiseksi palvelukarttojen luominen on oleellista. Palvelukartoissa tulisi olla paitsi kunnan ja hykyn palvelut myös järjestöjen ja seurakuntien tarjoama tuki. Asiakkaalle tulee syntyä tunne, että työntekijät ovat häntä varten.

Toimintakulttuurin muutoksessa oleellista on aika, kokeilukulttuuri, uudenlaiset avaukset ja uudenaikainen johtaminen, mittarit ja muutoksen seuranta. Perhekeskuskehittämiselle tulee antaa aikaa ja luoda pysyvään muutokseen johtava tavoitteellinen rakenne. Tässä rakenteessa kokeilukulttuuri ja uudenlaiset avaukset ovat oleellisia, niille pitää olla johdon tuki ja lupa. Perhekeskuksen toiminnan ja johtamisen muutoksen mittaamiseen tulee luoda myös mittarit. Jotta mittaaminen ylipäänsä onnistuu, tulee ottaa huomioon lähtötilanne, josta muutokseen lähdetään. Mittaaminen ei tarkoita pelkästään määrällistä mittaamista, vaan voi olla myös koetun hyvinvoinnin tai palveluista saadun palautteen mittaamista.

Uudenaikainen toimintakulttuuri ja siihen liittyvä palveluiden muotoilu perheen tarpeista käsin vaatii myös niiden tapojen uusimista, joilla perheet avun piiriin löytävät. Väyliä tulisi olla mahdollisimman monia. Mahdollisuuksia ovat esimerkiksi apua-nappi, sähköiset lomakkeet, keskitetty ajanvaraus, puhelinajat, keskitetty palveluohjaus ja uudenaikainen yhteistyön kulttuuri. Uudenaikainen tekeminen vaatii myös uudenlaista rinnallakulkijuutta. Perheellä voi olla omatyöntekijä, vastuutyöntekijä, nimetty työntekijä tms., joka ottaa vastuun perheen asioista ja jolla on ymmärrys perheen kokonaistilanteesta. Uudenaikainen toimintakulttuuri luo myös yhteisen työn kuvaa, jossa perustasolle voidaan jalkauttaa joko toimintaa tai ohjausta ja neuvontaa, jolla on perheitä kannatteleva vaikutus.

Paljon työtä on tehtävä myös markkinoinnissa ja kansalaisille tiedottamisessa. Uudenaikainen toimintakulttuuri ei ole ainoastaan työntekijöiden asia, vaan vaatii uudenlaista ymmärrystä myös asiakkailta. Tavoitteena on vähentää kynnystä hakea palveluja luomalla ymmärrystä, jossa palvelut ovat olemassa ihmisiä varten.

5.2 Perhekeskuksen strategian muodostaminen

Hykyn linjauksen mukaisesti vuodelle 2019 tullaan laatimaan Päijät-Hämeen perhekeskustoimintamallin tavoitteet ja mittarit. Yhteisesti sovitusta tavoitteista huolimatta, myös alueelliset eroavaisuudet huomioidaan. Mallin luomisessa hyödynnetään pilottialueiden onnistuneita ratkaisuja sekä tämän raportin antia. Strategian luominen ja toteutuminen vaativat kuntien ja maakunnan/kuntayhtymän yhteistä strategista suunnittelua ja johtamista, jotta tarvittavat resurssit toimintamallin muodostamiselle, koordinaatiolle sekä tarvittavalle koulutukselle löytyvät.

Perhekeskuksen kehittämisessä keskeistä on luoda yhteinen, alueellisesti mietitty ja sovittu rakenne niistä toimijoista, jotka voivat työskennellä fyysisesti perhekeskuksessa sekä niistä tahoista, jotka sinne voivat jalkautua eli toisin sanoen kirjoittaa auki ja täsmentää alueellinen

perhekeskusverkosto. Samaan aikaan on keskeistä kehittää myös yhteistä ja jaettua tapaa tehdä työtä, jotta lapset ja perheet tulisivat kohdatuiksi yhteisesti sovituilla tavoilla sekä viestiä tekemisistä monella rintamalla. Yhteisen viitekehyksen muodostaminen luodaan yhteisillä koulutuksilla. Perhekeskusverkostoa muodostettaessa on mietittävä yhteinen tavoite, jota kohti työskennellään. Tämän muodostaminen konkreettiseksi ja toimivaksi työn tekemisen tavaksi vaatii aikaa ja uskallusta odottaa.

Asikkalan pilottihankkeessa toteutettiin kysely, jossa tarkasteltiin Asikkalaan rakentuvan perhekeskuksen muotoa. Kyselyyn vastasi myös 27 hykyn työntekijää ja näiden vastausten perusteella voidaan hahmottaa näkökulmia myös laajemmin perhekeskustoimijoiden roolista. Vastausten perusteella verkostomaisesti perhekeskuksiin kiinnittyvien ja siinä kiinteästi mukanaolevien toimijoiden roolit ovat vielä epäselvät, ja näiden selkeyttäminen on oleellista juurruttamisen onnistumiseksi. Neuvola nähtiin kaikkien vastaajien osalta kiinteänä perhekeskuksen palveluna. Tästä huolimatta viisi vastaajaa näki sen myös perhekeskukseen jalkautuvana palveluna. Perheneuvola, lapsiperheiden sosiaalityö ja -ohjaus sekä kotipalvelu nähtiin sekä kiinteinä että jalkautuvina palveluina. Psykologipalveluita puolestaan pidettiin kiinteänä osana perhekeskusten toimintaa. Psykiatrian palvelut (lasten ja nuorten) nähtiin jalkautuvina palveluina. Lastensuojelun rooli puolestaan hahmottui epämääräisemmin; yhdeksän vastaajaa näki lastensuojelun kiinteänä osana perhekeskusta ja viisi jalkautuvana. Sivistystoimen ja soten yhteistyö nähtiin jalkautuvana palveluna. Kiinteänä osana perhekeskusta nähtiin puolestaan kohtaamispaikka ja vertaistuki järjestöiltä ja muilta lapsiperheiltä. Näiden vastausten perusteella verkostomaisen perhekeskuksen toimijarakenne tulee selkeyttää. Pilottihankkeiden ja kyselyn perusteella tulisi olla paikallaan määritellä neuvolaa lukuun ottamatta kaikki toimijat verkoston osaksi. Jokainen perhekeskusalue voisi tämän jälkeen määritellä omien tarpeidensa mukaan ne toimijat, jotka toimivat kiinteänä osana perhekeskusta.

Strategian muodostamisen haasteena näyttäytyy ylikuntarajaisen ja ylihallintorajaisen strategian muodostaminen sekä sen toimeenpano. Yhtenä yksittäisenä esimerkkinä on eriytynyt kehittäminen, jossa työntekijäryhmät kouluttautuvat ja kehittävät toimintaansa ohi perhekeskuskehittämisen. Yhteisen perhekeskustoimintamallin muodostumisen edellytyksenä on yhdistää myös koulutukset yhteisiksi. Monenlainen ammatillinen koulutus on mahdollista toteuttaa moniammatillisesti. Samalla mahdollistetaan eri ammattiryhmien kohtaaminen ja yhteinen keskustelu.

6 Päijät-Hämeen Perhekeskus-malli

Maakunnallinen näkymä perhekeskuksesta muodostuu verkoston ympärille, joka tarkoittaa tässä yhteydessä ammattilaisten yhteen liittymistä riippumatta fyysisestä työn tekemisen paikasta. Yhteisenä näkymänä perhekeskusalueelle muodostetaan palvelukuvaukset, joiden perusteella hyvinvointikuntayhtymän työntekijöille on selvää, mihin perhekeskusalueeseen he kuuluvat. Näiden lisäksi tarvitaan kullekin perhekeskusalueelle omat nimetyt työntekijät sekä sosiaali- että terveystoimesta, jotta yhteinen perhekeskustyö mahdollistuu. Nimetty työntekijä tarkoittaa tässä yhteydessä ammattilaisten välistä yhteistyötä, ei asiakkuuksia. Pilottien yhteinen näkemys on, että pitää olla tiedossa keneen olla yhteydessä eri asioissa. Näiden lisäksi asiakkaiden tarpeisiin voi olla syytä miettiä muita rinnalakulkijuuden muotoja, kuten Nimetty työntekijä perheiden tarpeisiin.

Perhekeskuskehittämisessä on tavoitteena kehittää verkostomaista työn tekemisen tapaa. Jotta tämä onnistuisi, ei ole tarkoituksenmukaista kehittää kenenkään yksittäisen tahon tai ammattiryhmän työtä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on määriteltävä, millä tavoilla perhekeskustoiminnasta viestitään ja miten toiminnasta puhutaan. Osa yhteistä verkostomaista työtä ovat yhteiset koulutukset ja yhteisen viitekehyksen muotoutuminen.

Päijät-Hämeen perhekeskusmalli rakentuu alueellisen toimijaverkon varaan, jossa jokaisella työntekijällä hykyssä, kunnissa ja kolmannella sektorilla on käsitys, minkä alueen verkostoon itse kuuluu. Verkoston toiminta rakentuu palveluverkoksi, jossa työntekijöille on selvää keiden kanssa he kunkin alueen perheiden asioissa työskentelevät. Perheille on saatavissa apua nopeammin, kun työntekijöiden välinen yhteistyö on sujuvaa.

Alueellisesti jää mietittäväksi keinot verkoston rakentamiseksi. Ratkaisua voi lähestyä tilakysymyksenä, jolloin kunnille jää mietittäväksi tilaratkaisujen tekeminen ja siihen liittyvät neuvottelut. Tilaratkaisuihin voidaan sitouttaa mukaan paitsi hydyn, myös järjestöjen, seurakunnan ja valtion (esim. Kela) toimijoita. Ratkaisua voi lähestyä myös toimintamallina, jolloin kunnat voivat päätyä erilaisiin ratkaisuihin sähköisten ja jalkautuvien palveluiden suhteen. Myös uudenlaisten toimintatapojen, kuten perheohjaajan tapaamiset varhaiskasvatuksessa tai koulukuraattorin osaamisen hyödyntäminen ovat mahdollisia käytettäviä ratkaisuja.

Jotta saataisiin selville millaiset toimintamallit ja kokeilut ovat toimivia, on toimintaa syytä systemaattisesti arvioida esimerkiksi toistettavilla kyselyillä. Kyselyjä voi alkuvaiheessa toteuttaa tiheämmin, jotta löydetään sopivat toimintatavat. On myös huomioitava, etteivät työtavat tai mallit ole välttämättä pysyviä vaan työ jatkuu kokeiluluonteisena, jossa toimintatavat voivat muuntua tarpeiden muuttuessa ja kokemusten karttuessa.

Maakunnallisen mallin luomiseksi on otettava käyttöön yhteinen ymmärrys yhteisen työn tavoista ja toisten työntekijöiden ja perheiden kohtaamisesta. Päijät-Hämeessä on lape-hankkeen aikana koulutettu sekä ammattilaisia että perheitä myönteisen tunnistamisen –ajattelumalliin, jonka pohjalle yhteistä ymmärrystä voidaan rakentaa. Myönteinen tunnistaminen kehitettiin Tampereen yliopiston Tilan ja poliittisen toimijuuden tutkimusryhmän (Sparg) ja eri alojen ammattilaisten yhteisenä työnä. Ajattelumalli tulee yksilökeskeisen varhaisen puuttumisen rinnalle yhteisöllisenä hyvinvointia tukevana mallina. Teoreettisesti malli tukeutuu tunnustussuhdeteorioihin, joiden mukaan ihminen haluaa tulla tunnistetuksi sellaisena kuin kokee olevansa, ei ulkopuolisen määrittämisenä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kohtaa toisen ihmisen oletusvapaasti ja kokonaisuus huomioiden, ei ainoastaan jonkun yksittäisen haasteen tai huolen ilmentymänä. Analyttisesti myönteisessä tunnistamisessa on kyse tutustumisen, tunnustamisen ja tukemisen limittymisestä. Jotta toista ihmistä voi tukea, on häneen ensin tutustuttava. Ajattelumallin mukaista koulutusta on suunnattu perheneuvolan ja asiakasohjauksen työntekijöille sekä opettajille ja varhaiskasvatukseen. Lisäksi malli on ollut osa toimintakulttuurin muutos -osakokonaisuutta.

Tiiviit kuvaukset kokeiluista:

Sähköisten ratkaisujen tekemisessä on huomioitava tekniset ominaisuudet, jotta kaikilla, joiden oletetaan hoitavan yhteydenottaja tai tapaamisia, olisi asianmukaiset välineet. Paitsi teknisistä ratkaisuista kyse on myös asenteesta ja osaamisesta. Sähköisiä apuvälineitä on olemassa ja niitä on mahdollista ottaa käyttöön. Sähköiset ratkaisut voivat auttaa myös yhteisen arvion ja suunnitelman tekemistä sujuvammalla tavalla.

Jalkautumisessa on huomioitava tiedottaminen etenkin, jos jalkautuminen on ”avointa” eli kenellä vaan on mahdollisuus tulla keskustelemaan tai kysymään neuvoa. Lisäksi jalkautuminen voi olla kohdennettua, jolloin esimerkiksi erityistason ammattilainen jalkautuu lapsen tai perheen arkiympäristöön. Tavoite jalkautumiselle voi tällöin olla sekä tukea perustason työntekijöitä että hoitaa asiakkaan kanssa sovittu palaveri tai tapaaminen. Jalkautuminen mahdollistaa myös yhteisen arvion ja suunnitelman tekemisen asiakkaan arkiympäristössä.

Uusia kokeiluja toteutettaessa on huomioitava toiminnan kuvaaminen. Tekemisestä on hyvä koota keskitetysti kokemuksia yhteiseen dokumenttiin, jotta kokeilun onnistumisiin, mahdollisuuksiin ja haasteisiin pystytään palaamaan ja hyviä käytäntöjä pystytään levittämään. Tavoitteellisissa kokeiluissa on syytä huomioida myös muiden tekemät kokeilut ja jakaa tekemisiä avoimesti

yhteiseen käyttöön esimerkiksi yhteisen alustan avulla. Lisäksi kokeiluihin on syytä nimetä vastuuhenkilöt ja luoda toimeenpanosuunnitelmat.

Perheiden kuulemisessa on huomioitava perheiden moninaisuus ja vaihtelevat tarpeet. Jokainen perhe on tarpeineen erilainen. Jotta tarpeisiin voitaisiin vastata tarkoituksenmukaisella tavalla, on palveluita, tukea ja apua mietittäessä huomioitava perheen näkökulma ja toive. Ammattilaisen ajattelutavan tulee muuttua avustajaksi ja tukijaksi, joka on valmis neuvottelemaan ja keskustelemaan tarkoituksenmukaisista palveluista yhdessä perheen kanssa. Perheenjäsenet tulee kohdata arvostavasti ja kunnioittaen ja heidän toiveitaan on kuunneltava ja sanomaansa uskottava. Kuulemalla perheenjäsenten näkökulmat luodaan luottamusta ja yhteistä ymmärrystä tarpeista. Perheiden kohtaamisessa auttaa aito kiinnostus toisen ihmisen kokemuksista.

7 Yhteenveto

Nostot uudenlaisen tekemisen näkökulmasta:

- Pilottihankkeissa on noussut esiin Innostuneisuus tehdä uudella tavalla tehdä työtä sekä halu päästä kiinni konkretiaan. Tämän onnistumiseksi tarvitaan esimiestason lupa olla osa kehittämistä. Työntekijöillä on halu irrottaa aikaa, jos esimiehen lupa on olemassa.
- Alkuun pääsemiseksi tarvitaan vapaaehtoisia innostuneita, jotka haluavat tehdä työtä uudella tavalla. Uusi tapa toimia laajenee tämän kautta. Pilotit eivät halunneet pohtia vain rakenteita, vaan päästä kokeilemaan konkreettisesti.
- Keskeisenä muutoksena piloteissa oli ajattelutavan muutos hyvinvointia vahvistaviin tekoihin pois ongelmiin keskittymisestä.

Nostot askeliksi eteenpäin:

- Yhteisen viitekehyksen muodostaminen (*"Päijät-Hämeen perhekeskuksessa tehdään työtä tällä tavalla"*), yhteiset koulutukset ja yhteisten keskustelujen mahdollistaminen.
- Yhteisen strategian ja perusprosessien muodostaminen (esim. mihin tavoitteisiin toiminta nojaa ja miten perhekeskusaluetta johdetaan sekä miten hykyn ammattilaiset ovat kunnan ammattilaisten saavutettavissa ja toisin päin)
- Alueellisen perhekeskusverkoston muodostaminen työntekijätasolla (esim. työtavat, yhteistyön muodot, työntekijäryhmien sijoittuminen, työnjako, järjestöjen ja seurakunnan mukanaolo, sähköiset menetelmät, palvelukartta)
- Viestintä ja markkinointi sekä työntekijöille että kuntalaisille ja asukkaille

Tiivistäen Päijät-Hämeen perhekeskus tarkoittaa uudenlaista työn tekemisen tapaa ja työntekijöiden yhteistyöverkostoa. Verkostomainen työtapa tarkoittaa uudenlaisia yhteydenottotapoja ja neuvojen kysymistä sekä työntekijöiden mahdollisuutta jalkautua olemassa oleviin toimipaikkoihin esim. kouluihin, päiväkoteihin, terveyskeskuksiin tai neuvoloihin. Työntekijän näkökulmasta kyse on uusista tavoista liittyä perheiden kanssa ja tueksi tehtävään työhön. Tuki muotoillaan perheen tarpeista käsin ja siihen liittyvät ammattilaiset ovat tietoisia toistensa tekemisestä. Käytännössä tämä vaatii uudenlaista näkökulmaa työn tekemiseen, palvelukarttaa, josta käy ilmi mahdolliset palvelut (ml. järjestöt ja seurakunta), jalkautumista sekä sähköisten välineiden mukaanottoa. Perheiden näkökulmasta palveluiden tulisi perhekeskustoimintamallin myötä olla sekä fyysisesti että kokemuksellisesti paremmin saavutettavissa ja kohtaavan paremmin perheiden kokeman tuentarpeen kanssa.

Liite 1. Toimenpidesuunnitelmat

Monitoimitalo Jalo (Jalkaranta)

	Tavoite	Toteutus	Ajankohta	Mittarit	Vastuuhenkilö
Monialaisen johtamisen edellytysten kokeileminen	- Saadaan ymmärrystä mitä monialainen johtaminen käytännössä on - Saadaan dokumentoitua tietoa, millaisia tekijöitä onnistuneen johtamisrakenteen tueksi on muotoiltava	- Monitoimitalo Jalon koulun rehtori ja päiväkodin johtaja koordinoivat käytännön kokeiluja - Neuvolan, koulun, päiväkodin ja Arjen tuen työntekijät kokeilevat uudenlaisia yhteisen työn tekemisen muotoja - Kerätään perheiden kokemuksia - Mukaan käytännön työhön voidaan kytkeä myös muut alueen toimijat	kesäkuu 2018-joulukuu 2018	- Konkreettisia eri toimijoiden johtamista vaativia kokeiluja on saatu toteutettua - On dokumentoitu eri toimijoiden (ml. Perheet) kokemuksia - Työntekijöiden ja esimiesten kokemus työn tekemisen tavoista on jaettu	Rehtori ja päiväkodin johtaja/varajohtaja Lape-tiimi ja SOS-Lapsikylä tukena
Perheiden kannattelun mahdollisuudet	- Saadaan kokemuksia sujuvista tavoista organisoida palveluja - Perheiden kokemus jatkuvasta ja jaetusta työstä vahvistuu - Asiakaskokemus palvelujen paremmasta integroinnista paranee - Minkälaisista tukea olisi tarjolla?	- Selvitetään kokeiluilla <u>esim. perheneuvolan tai Arjen tuen -työntekijän kanssa</u>, millaisia mahdollisuuksia eri palveluiden työntekijöillä on kannatella perheitä - Mallinnetaan kannattelu - Kerätään ja hyödynnetään perheiden kokemuksia	elokuu 2018-lokakuu 2018	Kannattelun prosessi on mallinnettu perheiden ja työntekijöiden kokemuksia hyödyntäen	Kuka? Ketkä? Päiväkodin työntekijöiden mahdollisuus dokumentoida? Jätetään syksyyn Lape-tiimi ja SOS-Lapsikylä tukena
Toimijoiden roolien, toimintaperiaatteiden, tehtävien ja koordinoinnin tarpeiden kuvaaminen	- Saada taustadokumentti pilottialueen rakenteista ja toimintaperiaatteista perhekeskuksiin liittyen - Kuvata toimijoiden roolit (ml. Järjestöt ja seurakunta)	- Kirjataan oman kunnan/alueen perhekeskuksiin liittyvät toimintaperiaatteet ja tehtävät - Kirjataan perhekeskuksissa työskentelevien tahojen roolit ja työn koordinointi	toukokuu 2018-joulukuu 2018	Dokumentit toimintaperiaatteista, tehtävistä, rooleista ja koordinaatiosta valmiina	Työryhmä – tapaaminen syksyllä Lape-tiimi ja SOS-Lapsikylä tukena
Videot	Lisätä kuntalaisten ja työntekijöiden tietämystä ja ymmärrystä palveluista erityisesti lastensuojelusta ja sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista	Sovitaan yhteistyökumppanit (toteuttaja, hyky), joiden kanssa työstetään videot	syyskuu 2018-marraskuu 2018	Valmis video	Rehtori ja pk:n johtaja selvittävät kirjaston mahdollisuutta tukea Lape-tiimin tuki
Taustakysymyksiin vastaaminen	Saada kuvattua kunnan/alueen tämänhetkinen tilanne	Kirjataan word-dokumenttiin vastaukset esitettyihin kysymyksiin	Vuosi 2018	Valmis dokumentti	Työryhmä – tapaaminen syksyllä Lape-tiimin tuki

Asikkala

	Tavoite	Toteutus	Ajankohta	Mittarit	Vastuuhenkilö
Perhekeskukseen ja palvelutarpeisiin liittyvä näkemysten selvittäminen kuntalaisilta	- Saadaan ymmärrystä siitä, millaisia palveluita kuntalaiset kaipaavat - Saadaan näkökulmia perhekeskuksen kehittämiseen - Otetaan huomioon myös lasten ja nuorten näkökulmat	- Järjestetään kuntalaisille keskustelutilaisuus - Tehdään kyselyä kouluun tutustumisen, vanhempainiltojen ja leirien yhteydessä	toukokuu 2018- lokakuu 2018	Perheiden tarpeita ja näkemyksiä on saatu kuvattua	Hyvinvointikoordinaattori, varhaiskasvatus, pela, srk Lape-tiimi ja SOS-Lapsikylä tukena
Palvelukartta osaksi lapsiperhepalveluita	Saadaan koottua yhteen hajallaan olevia palveluita ja palvelukuvia	Kootaan pilotin aikana palveluja yhteen dokumenttiin	kesäkuu 2018- joulukuu 2018	Palvelukartan runko lapsiperhepalveluihin on kuvattu	Hv.koordinaattori, muut toimittavat tiedot Lape-tiimi ja SOS-Lapsikylä tukena
Toimijoiden roolien, toimintaperiaatteiden, tehtävien ja koordinoinnin tarpeiden kuvaaminen	- Saada taustadokumentti pilottialueen rakenteista ja toimintaperiaatteista perhekeskuksiin liittyen - Kuvata toimijoiden roolit (ml. Järjestöt ja seurakunta)	- Kirjataan oman kunnan/alueen perhekeskuksiin liittyvät toimintaperiaatteet ja tehtävät - Kirjataan perhekeskuksissa työskentelevien tahojen roolit ja työn koordinointi	toukokuu 2018- joulukuu 2018	Dokumentit toimintaperiaatteista, tehtävistä, rooleista ja koordinaatiosta valmiina	Työryhmä Lape-tiimi ja SOS-Lapsikylä tukena

	Tavoite	Toteutus	Ajankohta	Mittarit	Vastuuhenkilö
Varhaiskasvatuksen "vanhempain iltapäivä"	Kuvata toimintamallin haasteet, edellytykset ja mahdollisuudet	Kirjata ylös kokemuksia ja näkemyksiä toimintamallista	elokuu 2018 – joulukuu 2018	Näkemykset (ml. Perheet) on kuvattuna	Varhaiskasvatus
Seiskaluokkalaisten ryhmäyttäminen	Kuvata toimintamallin haasteet, edellytykset ja mahdollisuudet	Kirjata ylös kokemuksia ja näkemyksiä toimintamallista	elokuu 2018 – joulukuu 2018	Näkemykset (ml. Oppilaat) on kuvattuna	Nuorisotoimi, koulu, srk, 4H, hv.koord (kysely)
Tutustumispäivä tuleville ekaluokkalaistille	Kuvata toimintamallin haasteet, edellytykset ja mahdollisuudet	Kirjata ylös kokemuksia ja näkemyksiä toimintamallista		Näkemykset (ml. Perheet) on kuvattuna	Koulu (oppilashuolto), ip, srk, järjestöt, muita?
Vanhempainillat; teemaillat + lastenhoito	- Luoda uudenlaisia tapoja toteuttaa vanhempainiltoja - Tarjota perheille koulusta ja luentoja ajankohtaisista teemoista	- Kirjata ylös kokemuksia vanhempainilloista - Kirjata ylös kokemuksia teemailloista ja lastenhoidosta		Näkemykset (ml. Perheet/osallistujat) on kuvattuna	Aikataulu: Petri (+tarjoilu) Sisältö: Työryhmä Lastenhoito: Emilia ja Hillevi koordinoi Tiedottaminen: ?
Kevätretket	Kuvata toimintamallin haasteet, edellytykset ja mahdollisuudet	Kirjata ylös kokemuksia ja näkemyksiä toimintamallista	Kesäkuu 2018	Näkemykset (ml. Perheet) on kuvattuna	Pela ja srk

Nimetty työntekijä ja yhteisen työn rakenteet	- Saadaan selville henkilökunnan näkemyksiä Nimetty työntekijä -mallista - Luodaan toimintatapoja eri toimijoiden välillä	- Koulutetaan neuvolan, kohtaamispaikkojen ja varhaiskasvatuksen henkilöstöä Nimetty työntekijä -malliin - Kokeillaan käytännössä päivähoiton ja perheohjauksen yhteistä toimintamallia (perhehoitaja päivähoitossa)	elokuu 2018- joulukuu 2018 Koulutuspäivä/päivät lokakuussa	- Kuvattuna on uudenlaisen yhteisen työn onnistumisen kriteerit ja toimintatavat - Koulutus on luonut osallistujille uudenlaista ymmärrystä	Marja ja Hillevi + Marita ja Elina Päivähoidon ja perheohjauksen osalta Hillevi ja Marjo (Arjen tuki) Lape-tiimin ja SOS-lapsikylän tuki
Kohtaamispaikkatoiminnan pilotointi Perheen talolla ja/tai Yhteisökahvilassa	Selvitetään Perheen talon ja yhteisökahvilan mahdollisuuksia toimia perhekeskuksen kohtaamispaikkana	- Suunnitellaan tapoja, joilla kohtaamispaikkatyö kytetään osaksi perhekeskusta - Kokeillaan monenlaisia (esim. perhetyö, kotipalvelu) yhteisen työn tapoja - Kuvataan perhetyöntekijän mukanaolon onnistumisia – kotipalvelu, lastenhoito, arjen hyvinvoinnin tarpeet	kesäkuu 2018- joulukuu 2018	Dokumentoituna kohtaamispaikkatoiminnan haasteet ja mahdollisuudet sekä yhteisen työn onnistumisen kriteerit	Pela, srk, hv.koordinaattori, Arjen tuki Lape-tiimin ja SOS-lapsikylän tuki

	Tavoite	Toteutus	Ajankohta	Mittarit	Vastuuhenkilö
Palveluiden jalkautuminen alueelle ja sähköisten palveluiden kehittäminen	- Saadaan selville, mitä vaaditaan, jotta jalkautuminen onnistuu tarkoituksenmukaisella tavalla - Selvitetään sähköisten palveluiden toimimisen edellytykset	- Kokeillaan käytännössä jalkautumista - Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan erilaisissa tilanteissa sähköisten apuvälineiden tuomia mahdollisuuksia	toukokuu 2018-joulukuu 2018	- Jalkautumisen mahdollisuudet ja haasteet on kuvattuna - Sähköisten apuvälineiden tarpeet ja edellytykset on kuvattu	Työryhmä Lape-tiimi ja SOS-lapsikylä tukena
Yhteistyörakenteiden ja verkostojen kuvaaminen	- Saadaan kokemuksia uudenaikaisista yhteisen työn tavoista - Kokemus verkostojen hyödyntämisestä paranee - Perheiden tueksi löytyy uudenaikaisia toimintatapoja	- Kokeillaan eritavoin uudenaikaisia yhteistyön muotoja (esim. lastenhoidon järjestäminen) - Luodaan prosessikuvaus verkostopalaverista esim. kuntaan muuttavien uusien perheiden tukena	Kesäkuu 2018-joulukuu 2018	- Uudenaikaisia kokeiluja on saatu toteutettua ja ne on dokumentoitu - Prosessi perheiden kohtaamiseen on kuvattu	Työryhmä Lape-tiimi ja SOS-lapsikylä tukena
Toimijoiden roolien, toimintaperiaatteiden, tehtävien ja koordinoinnin tarpeiden kuvaaminen	- Saada taustadokumentti pilottialueen rakenteista ja toimintaperiaatteista perhekeskuksiin liittyen - Kuvata toimijoiden roolit (ml. Järjestöt ja seurakunta)	- Kirjataan oman kunnan/alueen perhekeskuksiin/kohtaamispaikkoihin liittyvät toimintaperiaatteet ja tehtävät - Kirjataan perhekeskuksissa työskentelevien tahojen roolit ja työn koordinointi	toukokuu 2018-joulukuu 2018	Dokumentit toimintaperiaatteista, tehtävistä, rooleista ja koordinaatiosta valmiina	Työryhmä Lape-tiimi ja SOS-Lapsikylä tukena

	Tavoite	Toteutus	Ajankohta	Mittarit	Vastuuhenkilö
Koulutukset puheeksiottamisesta	Saadaan selville, millaista koulutusta henkilöstön osaamisen parantaminen tarvitsee	- Henkilöstö osallistuu olemassa oleviin koulutuksiin - Kirjataan ylös koulutustarpeita ja järjestetään tarpeen mukaisia koulutuksia	elokuu 2018-joulukuu 2018	- Henkilöstön kokemus osaamisesta on vahvistunut - Koulutustarpeet on dokumentoitu (Lapsen mieli –koulutus, loka-marraskuu)	Työryhmä Lape-tiimi ja SOS-Lapsikylä tukena